

ŠTUDIJNÉ ZVESTI

ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED NITRA

61 – 2017

Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV Nitra
61 – 2017

Recenzovaný časopis / Peer-reviewed journal

Hlavný redaktor / Editor-in-chief

Gertrúda Březinová a Alena Bistáková

Redakčná rada / Editorial board

Lucia Benediková, Jozef Bujna, Jana Čižmářová, Eva Fottová, Joachim Henning, Ivan Cheben, Alexandra Krenn-Leeb, Ján Rajtár, Peter C. Rams, Jozef Zábojník

Výkonný redaktor / Executive editor

Miriama Nemergutová

Jazyková úprava nemeckých textov / Language proofreading of German texts

Peter C. Rams

Počítačové spracovanie / Computer elaboration

Beáta Jančíková

Grafický návrh a počítačové spracovanie obálky / Graphic layout and computer elaboration of the cover

Ivan Kuzma

© Archeologický ústav SAV Nitra, 2017

IČO vydavateľa – 00 166 723

Dátum vydania – júl 2017

Ročník vydávania – 61. ročník

Evidenčné číslo MK SR 3403/09 / Ministry of culture evidence No. 3403/09

Kontaktná adresa (príspevky, ďalšie informácie) / Contact address (Contributions, Further informations)

Archeologický ústav SAV, Akademická 2, SK-949 21 Nitra, Slovakia

Tel: +421 6410051, Fax: +421 37 7335618, e-mail: gertruda.brezinova@savba.sk, alena.bistakova@savba.sk

Rozširuje, objednávky a predplatné prijíma / Distributing, booking and subscription receives

Archeologický ústav SAV, Akademická 2, SK-949 21 Nitra

e-mail: nraukniz@savba.sk

Za znenie a obsah príspevkov zodpovedajú autori. / The authors are responsible for their contributions.

Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť reprodukována alebo rozširovaná v žiadnej forme – elektronickej či mechanickej, vrátane fotokópií, nahrávania alebo iným použitím informačného systému vrátane webových stránok, bez predbežného písomného súhlasu vlastníka vydavateľských práv.

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form – electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, including web pages, without the prior written permission from the copyright owner.

Vychádzajú dvakrát ročne. Príspevky v Študijných zvestiach sú indexované a citované v databáze The Central European Journal of Social Science and Humanities (CEJSH).

Published twice a year. Articles in Študijné zvesti are abstracted and indexed in The Central European Journal of Social Science and Humanities (CEJSH).

ISSN 0560-2793

Tlač / Printed by VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava

OBSAH

Radoslav Čambal

Nálezy zbraní z neskorej doby laténskej a doby rímskej z Malých Karpát	5
Waffenfunde aus der Spätlatènezeit und der Römischen Kaiserzeit aus den Kleinen Karpaten	11

Igor Bazovský

Bojovnícky hrob z Cífera (?) a počiatky germánskeho osídlenia Slovenska	13
Das Kriegergrab aus Cífer (?) und Anfang der germanischen Besiedlung der Slowakei	19

Dénes Gabler

Die archäologischen Evidenzen der Markomannisch-Sarmatischen Kriege (166–180 n. Chr.) in den Donauprovinzen	21
Archeologické doklady markomansko-sarmatských vojen (166–180 n. l.) v podunajských provinciách	39

Vladimír Turčan

Nové nálezy mečov z priestoru Bratislavskej brány	41
Neue Schwertfunde im Bereich des Bratislavaer Tores	46

Pavel Kacl

Príspevek k osídlení Prahy-Bubenče v době římské	47
Beitrag zur Besiedlung von Prag-Bubeneč	57

Katarzyna Czarnecka

A new (old) type of sword scabbard from the early roman period	59
Nový (starý) typ pošvy meča z ranej doby rímskej	73

David Vích

Doba římská v okolí Luže a nové nálezy spojené s římským vojenským prostředím	75
The Roman Period in the surroundings of Luže and new finds related to the Roman military environment	84

Bartosz Kontny

Really unique? On the swords in the west balt circle	85
Naozaj výnimočné? O mečoch v západobaltskom kultúrnom okruhu	115

Lucia Luštíková

Sídlisko z doby rímskej v Pederi	117
Roman Period settlement in Peder	135

Péter Prohászka – Alois Stuppner

Neue Angaben zum römischen Hortfund von Haunoldstein (NÖ) – ein Fund aus der Zeit der Markomannenkriege in Noricum?	137
Nové doklady k pokladu z doby rímskej v Haunoldstein – nález z doby markomanských vojen v Noricu?	147

Jaroslav Tejral

Mähren zur Zeit der Markomannenkriege	149
Morava v době markomanských válek	186

Skratky časopisov a periodík	189
---	------------

NÁLEZY ZBRANÍ Z NESKOREJ DOBY LATÉNSKEJ A DOBY RÍMSKEJ Z MALÝCH KARPÁT¹

Radoslav Čambal

Kľúčové slová: juhozápadné Slovensko, Malé Karpaty, neskorá doba laténska, doba rímska, zbrane, meč, kopija, oštep

Key words: southwestern Slovakia, Little Carpathians Mountains, Late La Tène Period, Roman Period, Weapons, Sword, Spear

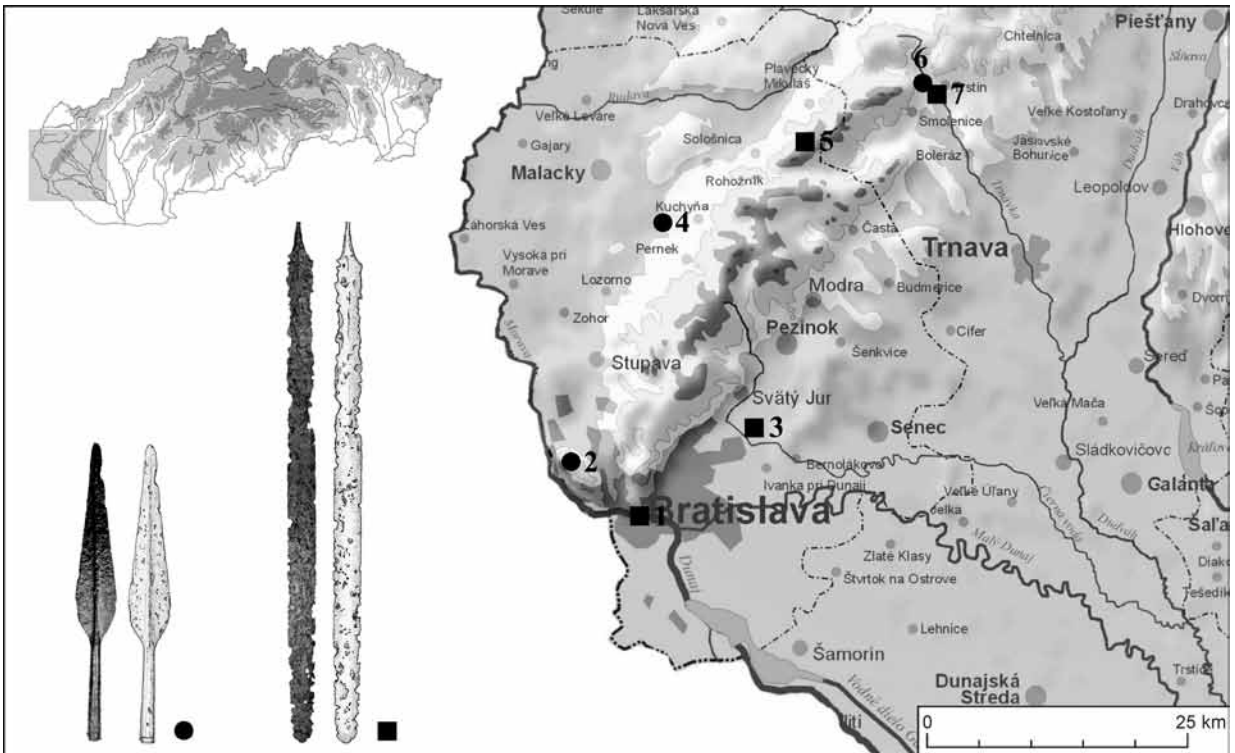
Weapons findings from Late La Tène and Roman Period in Little Carpathians Mountains

Habitation findings of weaponry. Occurrence of weapons in late La Tène Period is very sporadic in the area of south-west Slovakia. There are very occasional or lost findings. Spearheads with faceted socket and middle rib are appearing there. Rarely, blades of celtic swords are appearing as well. These are from the findings from the area of mountain chain Small Carpathia and its forefield. Dating of these weapons falls under the late La Tène Period, LTC2–LTD2 and Roman Period.

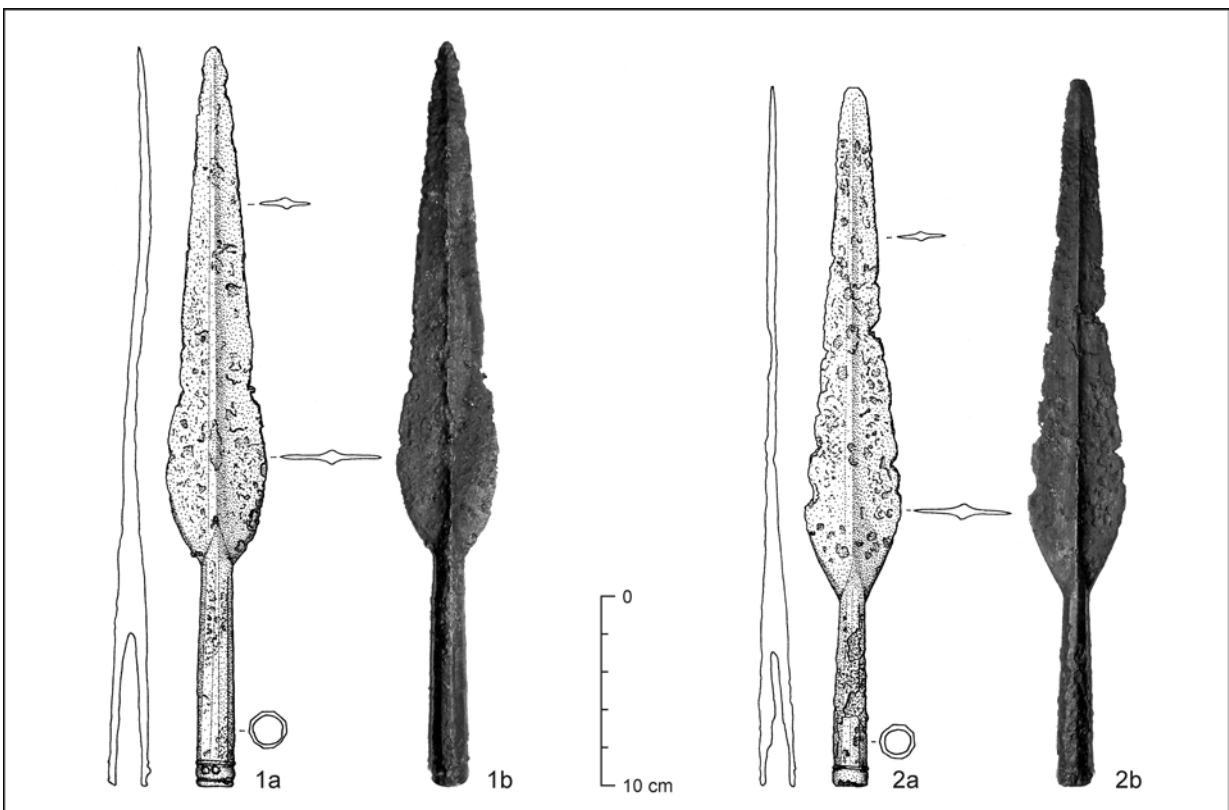
Problematika zbraní patriacich do záveru laténskeho osídlenia juhozápadného Slovenska je doteraz nedostatočne spracovaná. Hlavným dôvodom tohto stavu je absolútna absencia nálezov, predovšetkým z uzatvorených náleзовých celkov, ktoré je možné jednoznačne datovať do tohto obdobia. Dôležitým faktorom je aj to, že v nami skúmanom regióne sa v 2. polovici 2. stor. pred Kr. až do záveru starého letopočtu, t. j. v stupňoch LTC2–LTD2, nenachádzajú žiadne keltské pohrebiská ani ojedinelé hroby. Existujú iba ojedinelé nálezy militárií, ktoré sú spájané s bratislavským oppidom. Ide predovšetkým o strelné zbrane v podobe železných hrotov šípov do luku. V ostatných rokoch sa dostalo do zbierok SNM, resp. podarilo sa zdokumentovať niekoľko zaujímavých nálezov militárií z priestoru kopcovitého terénu pohoria Malé Karpaty a jeden predmet z jeho západného predpolia (obr. 1). Jednu skupinu nálezov tvoria tyčové, resp. vrhacie zbrane. Ide o štyri exempláre hrotov kopijí a jeden hrot oštepu. Do druhej skupiny chladných zbraní patrí čepeľ keltského železného meča s trňovou rukoväťou.

Z bratislavského oppida pochádza päť železných hrotov šípov do luku. Vo všetkých prípadoch ide o hroty s tuľajkou. Tri exempláre boli nájdené na bratislavskom hrade počas výskumov v 60. rokoch 20. stor. Ide o dva typy hrotov. Prvým z nich je listovitý hrot šípu s jedným spätným krídelkom (Čambal 2004, tab. LXXVI: 11; Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 2), dva ďalšie sú hroty listovitého tvaru s tuľajkou (Čambal 2004, tab. LXXVI: 9, 10). Takmer identický listovitý hrot sa našiel aj v zásype neskorolátenskej jamy na ulici Palisády (Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 4). Listovité hroty tohto tvaru môžeme priradiť k typu 2.2 (Pieta 2005, 46). Jeden hrot šípu pôvodne s jedným spätným krídelkom, resp. háčikom pochádza z Vydrice, z parcely 554 (Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 3). V prípade železných hrotov s krátkou tuľajkou a jedným spätným krídelkom ide o charakteristickú neskorolátensku formu západnej aj východnej časti keltskej civilizácie. Častejšie sa však vyskytujú s dlhou tuľajkou. Patria k typu 1.3 (Pieta 2005, 46). Podobné hroty pochádzajú z Budapešti, polohy Gelértheygy-Tabán (Bónis 1969, 91, obr. 49: 21; tab. LII: 10), ako aj z opevnenej polohy v Trenčianskych Bohuslaviciach (Bazovský 2003, 130, tab. V: 9). Pomerne veľa nálezov hrotov šípov s jedným spätným krídelkom a dlhšou tuľajkou pochádza z oppida na Manchingu, kde boli datované do stupňa LTD (Sievers 1989, 109, obr. 10: 9–12). K neskorolátenským typom, a to predovšetkým na základe výskytu sprievodného materiálu v podobe množstva neskorolátenskej keramiky, patria taktiež dva listovité hroty šípov z východnej terasy

¹ Práca vznikla s podporou grantového projektu APVV-15-0491 a článok odznel ako príspevok na IX. protohistorickej konferencii, ktorá sa konala v Bratislave v roku 2013.

Obr. 1. Mapa západného Slovenska s novými nálezmi militárií v Malých Karpatoch a ich predpolí. 1 – Bratislava-Staré Mesto; 2 – Bratislava-Devínska Kobyla; 3 – Chorvátsky Grob-Čierna voda; 4 – Kuchyňa-VVP letecká strelnica; 5 – Plavecké Podhradie-Pohanská; 6 – Buková; 7 – Buková a Trstín.

Obr. 2. Buková. Železné hroty kopíj.

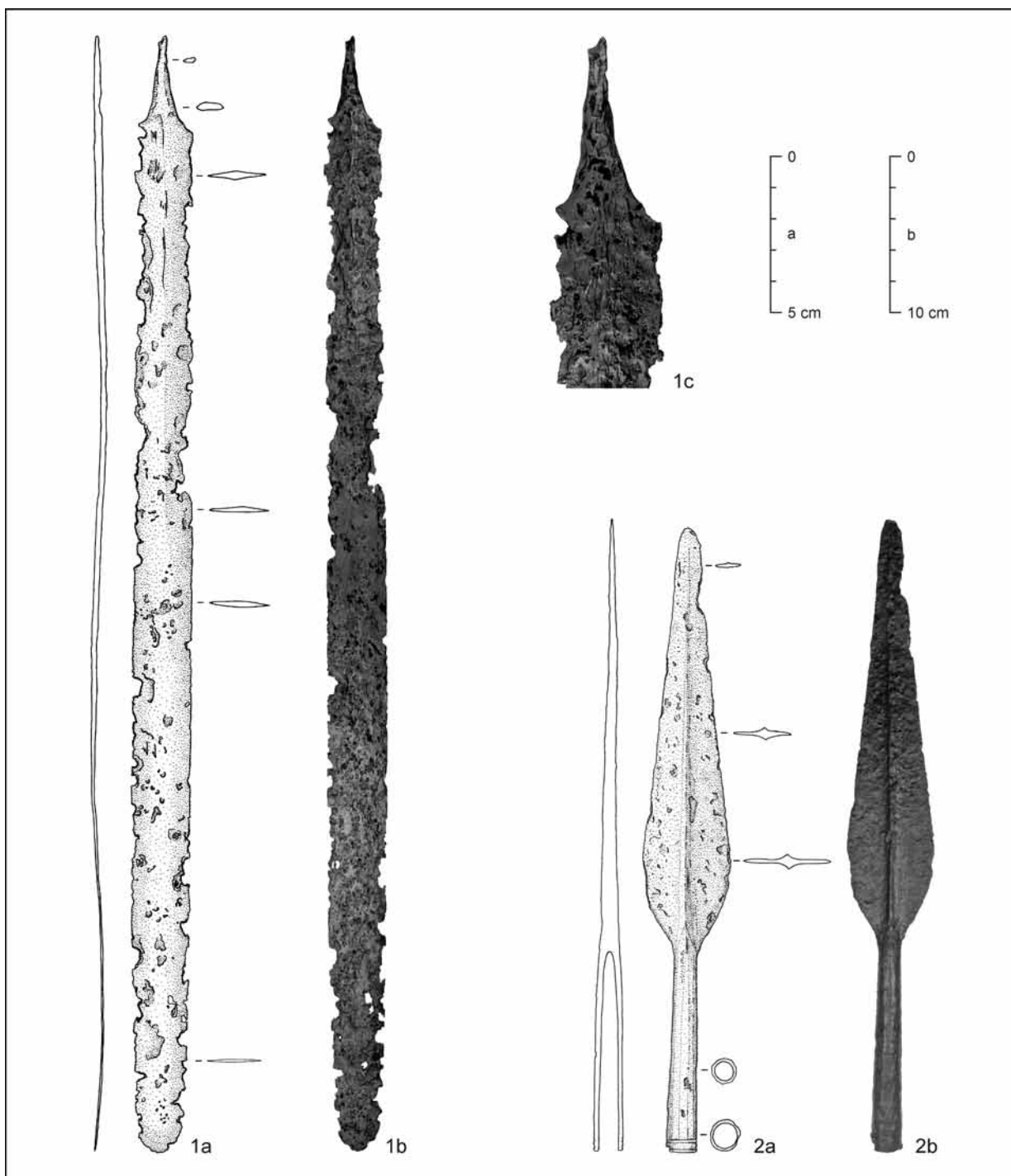
bratislavského hradu (Čambal 2004, tab. LXXVI: 9, 10), identický hrot zo zásypu neskoroláténskej jamy na ulici Palisády (Pieta/Zachar 1993, 174; obr. 99: 4) a nález tohto typu hrotu z Bratislavy-Vajnor, ktorý pochádza z neskoroláténskeho objektu 3/79 (Studeníková/Zachar 1980, 198, 199; obr. 112: 1). Ich datovanie spadá do obdobia stupňov LTD1 a LTD2.

Zaujímavým nálezom je aj časť ochrannej zbroje. Konkrétne ide o fragmenty asymetrickej lícnice prilby. Nájdená bola spolu s listovitým hrotom šípku na ulici Palisády v premiešanej vrstve. Vzhľadom na fragmentárnosť nálezu je problematické jej bližšie typové určenie (Pieta/Zachar 1993, 174, obr. 99: 1; Zachar/Rexa 1988, obr. 29). K ochrannej zbroji patrí aj šupina panciera jazykovitého tvaru (Vrtel 2012, 174).

Čepeľ laténskeho meča (obr. 3: 1a–c) sa našla na pomedzí katastrov obcí Buková a Trstín (okr. Trnava). Meč bol nájdený na úpätí Malých Karpát neďaleko od miesta nálezu hrotov kopijí, ktoré sa našli v katastri obce Buková. Ide o nález dvoch už publikovaných laténskych hrotov kopijí s facetovanými desaťhrannými tuľajkami (obr. 2: 1a, b, 2a, b), pôvodne širšie datovaných od obdobia včasnej doby laténskej stupňa LTA až po obdobie strednej doby laténskej (Čambal 2008, 241 nn.). V ich prípade považujeme za nutné opätovne sa vyjadriť k ich datovaniu, ktoré je v rámci doby laténskej mladšie. Jeden takmer identický exemplár hrotu kopije (obr. 3: 2a, b) našiel profesionálny pyrotechnik Armády SR vo vojenskom výcvikovom priestore Kuchyňa (VVP Kuchyňa) na leteckej strelnici počas odmínovacích prác v priestore strelnice po ostrých streľbách. Posledné dva nálezy pochádzajú z vrchu Devínska Kobyla v Bratislave. Ide o železný hrot kopije (obr. 4: 1a, b) a oštetu s facetovanou tuľajkou (obr. 4: 2a, b).

OPIS PREDMETOV

- Železný hrot kopije podlhovastého listovitého tvaru so štíhlou, na povrchu facetovanou tuľajkou desaťhranného prierezu. Na ostriach listu kopije je náznak mierneho vykrojenia. Stredom listu vedie po celej jeho dĺžke ostro formované stredové rebro. Ústie tuľajky je vykuté do tvaru objímky s tenkými, mierne vystupujúcimi obvodovými obrubami po jej okrajoch. Na objímke sú vedľa seba vykuté dva plastické výčnelky kruhového tvaru. Hrot je vyrobený z kvalitného železa, pomerne dobre zachovalý, mierne skorodovaný. Hrot bol pôvodne sekundárne zahnutý, neskôr vyrovnaný. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 38,6 cm, max. š. 5,1 cm, dĺ. tuľajky 12,8 cm, vonkajší pr. tuľajky 2 cm, vnútorný pr. 1,6 cm, hmotnosť hrotu 229 g (obr. 2: 1a, b; nálezisko Buková, podľa Čambal 2008, tab. I: 1, 2).
- Železný hrot kopije podlhovastého listovitého tvaru so štíhlou, na povrchu facetovanou tuľajkou desaťhranného prierezu. Na ostriach listu kopije je náznak mierneho vykrojenia. Stredom listu vedie po celej jeho dĺžke ostro formované stredové rebro. Ústie tuľajky je vykuté do tvaru objímky s tenkými, mierne vystupujúcimi obvodovými obrubami po jej okrajoch. Hrot je vyrobený z kvalitného železa, pomerne dobre zachovalý, mierne skorodovaný. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 36,4 cm, max. š. 5 cm, dĺ. tuľajky 10,7 cm, vonkajší pr. tuľajky 1,95 cm, vnútorný pr. 1,3 cm, hmotnosť hrotu 183 g (obr. 2: 2a, b; nálezisko Buková, podľa Čambal 2008, tab. II: 1, 2).
- Železný hrot kopije podlhovastého listovitého tvaru so štíhlou, na povrchu facetovanou tuľajkou desaťhranného prierezu. Na ostriach listu kopije je náznak mierneho vykrojenia. Stredom listu vedie po celej jeho dĺžke ostro formované stredové rebro. Ústie tuľajky je vykuté do tvaru objímky s tenkými, mierne vystupujúcimi obvodovými obrubami po jej okrajoch. Hrot je vyrobený z kvalitného železa, pomerne dobre zachovalý, mierne skorodovaný. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 39,3 cm, max. š. 5,5 cm, dĺ. tuľajky 13,2 cm, vonkajší pr. tuľajky 2 cm, vnútorný pr. 1,55 cm, hmotnosť hrotu 230,77 g (obr. 3: 2a, b; nálezisko Kuchyňa – letecká strelnica, evid. č. AP 84594).
- Železný hrot kopije listovitého tvaru s ostro formovaným stredovým rebrom a s krátkou tuľajkou kruhového prierezu. Na jej konci pri ústí je otvor na kliniec a obvodová ryha, resp. úzky žliabok. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 39,6 cm, max. š. 5,12 cm, dĺ. tuľajky 7,4 cm, vonkajší pr. tuľajky 2,3 cm, vnútorný pr. 1,95 cm, hmotnosť hrotu 261,30 g (obr. 4: 1a, b; nálezisko Bratislava-Devínska Kobyla).
- Železný hrot oštetu listovitého tvaru s naznačeným stredovým rebrom. Tuľajka je krátka, desaťhranného prierezu. Rozmery: celková dĺ. hrotu je 26,4 cm, max. š. 4,1 cm, dĺ. tuľajky 5,1 cm, vonkajší pr. tuľajky 1,87 cm, vnútorný pr. 1,5 cm, hmotnosť hrotu 115,33 g (obr. 4: 2a, b, Bratislava-Devínska Kobyla, evid. č. AP 84592).
- Čepeľ železného meča s krátkou tŕňovou rukoväťou. Prierez čepele je v jej hornej polovici plochého kosoštvorcového tvaru, v spodnej polovici plochého šošovkovitého tvaru. Tŕň rukoväte sa od koreňa čepele k jeho koncu zužuje. Rozmery: celková dĺ. čepele je 70,2 cm, dĺ. tŕňa rukoväte 5,6 cm, š. čepele 3,6–2,6 cm, hrúbka 0,54–0,12 cm, hmotnosť čepele 271,26 g (obr. 3: a–c; nálezisko Buková/Trstín, evid. č. AP 84770).

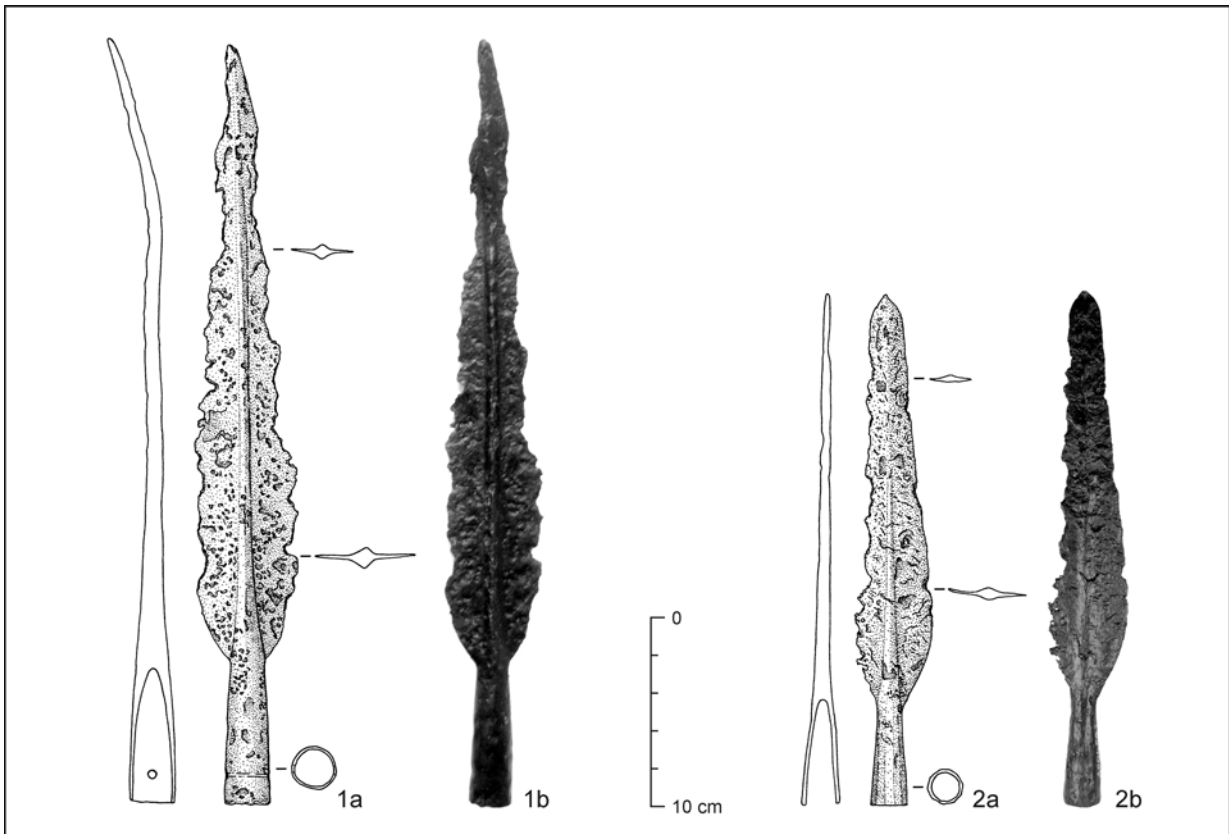

Obr. 3. Nálezy. 1a–c – čepeľ železného meča z katastra na pomedzí obcí Buková a Trstín; 2a, b – hrot kopije z VVP, leteckej strelnice v Kuchyni. Mierka: a – 1c; b – 1a, b, 2a, b.

VYHODNOTENIE

Kopije z Bukovej (obr. 2: 1a, b, 2a, b) a z Kuchyne (obr. 3: 2a, b) sú s najväčšou pravdepodobnosťou keltským výrobkom. Tvar listu hrotu je keltský. Pokiaľ ide o prierezy samotných listov kopijí, resp. oštetu, tie majú jasne vyformované ostro hranené stredové rebro, čo je taktiež typickým znakom keltských výrobkov. Môžeme ich zaradiť do prvej skupiny, ktorú vyčlenil K. Pieta, t. j. k hrotom s jasne od tulajky odsadeným listom hrotu so zreteľným stredovým rebrom (Pieta 2005, 41, tab. I: 1–5; 2008, 260, obr. 122: 1, 2). Majú typickú

Obr. 4. Bratislava-Devínska Kobyla. 1a, b – železné hroty kopije; 2a, b – oštep.

výzdobu v podobe plastických prstencov pri ústí tuľajky. Nie je však vylúčené, že v prípade hranenia tuľajok ide už o germánsky vplyv. Hranenie, facetovanie tuľajky sa objavuje už v dobe laténskej. Hrot oštepú z Devínskej Kobyly, taktiež s facetovanou tuľajkou (obr. 4: 2a, b), má analógiu v Manchingu, kde sa našiel hrot so sedemhrannou tuľajkou a listom podobného tvaru (Sievers 2010, tab. 41: 499). Podľa najnovších zistení sa hroty kopijí s osemhrannou tuľajkou vyskytujú v závere doby laténskej, na prelome stupňa LTD2 a augustovského obdobia. Svedčí o tom nález zo žiarového obetiska vo Wartau-Ochsenberg (kantón Saint-Gall vo Švajčiarsku), ktorý je datovaný do tohto obdobia. Objavujú sa úvahy, či nejde o predmety, ktoré by mohli mať už germánsky pôvod (Pernet/Schmid-Sikimić 2008, 373–375). Do doby laténskej patrí aj nález z oppida Manching (Sievers 2010, tab. 41: 499). Všeobecne však platí, že hroty oštepov a kopijí s facetovanou tuľajkou sa pomerne často vyskytujú v dobre rímskej (Droberjar 1999, 153). Nálezy podobných hrotov kopijí pochádzajú z dvoch žiarových hrobov na germánskom pohrebisku zo staršej doby rímskej v Sládkovičove. Ide o rozrušený hrob 8. Pochádza z neho deformovaný hrot kopije s osemhrannou tuľajkou, dlhý 32 cm. V hrobe sa okrem torza germánskej keramiky nenachádzali žiadne iné predmety (Kolník 1980, 131, 132, tab. CXXIX: 8b). V porušenom hrobe 15 sa nachádzal hrot železnej kopije taktiež s osemhrannou tuľajkou s celkovou dĺžkou 41,5 cm (Kolník 1980, 134, tab. CXXXII: 15a). Okrem hrotu kopije sa v hrobe našli aj železné nožnice, nožík, fragmenty bronzového vedra typu Eggers 19 alebo 40 so železným držadlom. Nachádzalo sa v ňom aj dno masívnej bronzovej panvice, resp. inej nádoby ako aj sklenený zliatok (Kolník 1980, 134, tab. CXXXII: 15a). Tvarovo oba predmety veľmi pripomínajú nálezy hrotov kopijí z Bukovej a Kuchyne. Odlišnosť sa objavuje iba v ukončení ústia tuľajky, ktoré je v prípade germánskych hrotov zo Sládkovičova nezdobené.

Podobne je to aj v prípade druhého nálezu z Devínskej Kobyly (obr. 4: 1a, b), kde hrot kopije zodpovedá keltským tvarom a výzdobou tuľajky v podobe obvodového pásika z oppida v Manchingu (Sievers 2010, tab. 40: 497; 41: 500–503). V oboch prípadoch ide o neskorolátensky hroty. Hroty kopije, resp. oštepú z Bratislavy-Devínskej Kobyly, zapadajú do datovania lokality, z ktorej pochádza výrazný stredolátenský a neskorolátenský numizmatiký materiál. Ide o nominály strieborných mincí s koníkom, typ Rosleldorf-Němčice, zastupujúce horizont stupňa LTC2. Mladší horizont osídlenia lokality je zastúpený nálezmi mincí bratislavského typu Biatec, Simmering. Všeobecne je lokalita datovaná do stupňov LTC2–LTD2,

kam časovo patria aj súčasti viacerých typov bronzových garnitúr ženských opaskov a spôn (*Budaj/Čambal, v tlači*).²

Presnejšie datovanie meča z rozhrania katastrov obcí Buková a Trstín (obr. 3: 1a–c) je náročnejšie. Najdôležitejšími chronologickými znakmi v prípade keltských mečov sú ich pošvy. Keďže čepeľ meča bola nájdená bez pošvy, je možné ju datovať iba rámcovo. S najväčšou pravdepodobnosťou meč spadá do neskorej doby laténskej stupňa LTC2–LTD. Čepeľ meča má analógie predovšetkým na oppide Manching. Zhodujú sa jednak tvarom a prierezom čepele, ako aj detailmi pri koreni trňa, kde je v čepeľi výsek na upevnenie rukoväte (*Sievers 2010*, tab. 9: 46, 47; 10: 51). Meče zo stupňa LTC1 a LTC2 sú v priemere dlhé 65–80 cm, typická je dlhá rukoväť. Charakteristické neskorolátenske meče sú dlhé v priemere okolo 80 cm, ukončené hrotom, resp. zaobleným alebo oválnym koncom čepele a ich datovanie je ohraničené stupňami LTC2–LTD (*Sievers 2010*, 13). Podobný meč sa našiel aj v neskorolátenskom hrobe na lokalite Novo mesto-Okranjo glavarstvo, kde sa našiel spolu s niekoľkými hrotmi kopijí, resp. oštepov s osemhrannou tuľajkou (*Božič 2008*, tab. 18). K tomuto datovaniu sa prikláňame aj v prípade čepele meča z rozhrania katastrov Buková a Trstín. Jeden železný meč s dlhým ostrým hrotom sa spomína z priestoru oppida v Bratislave (*Vrtel 2012*, 174) a z hradiska na Devíne, odkiaľ je niekoľko fragmentov mečov (*Pietal/Zachar 1993*, 194, obr. 114: 9). V priestore okolia Bratislavy sa zbrane, resp. ich časti, vyskytujú zriedkavo aj na laténskych sídliskách. Jedným z mála príkladov sídliskového nálezú pošvy meča je železná plechová pošva s esovitou svorkou, ktorá pochádza z hradiska v Plaveckom Podhradí-Pohanskej z depotu I/68 (*Paulík 1970*, obr. 5: 4; 7: 1a, b; 1976, 145, 153, tab. LII: 1; *Paulík/Tomčíková 2005*, obr. 12). Najpočetnejšie analógie pochádzajú z oppida v Manchingu (*Sievers 2010*, tab. 22: 175–178) a zo Starého Hradiska (*Meduna 1961*, tab. 31: 1, 6, 7). Ide o typ, ktorý sa vyskytuje predovšetkým vo východokeltskom priestore. V jeho západnej časti chýba. Na oppide Staré Hradisko sa predpokladá priamo aj ich výroba, keďže sa tam našli aj polotovary. Datovanie tohto typu pošiev mečov spadá do stupňov LTC2–LTD1 s možnosťou ich výskytu v LTD2. Rozhodujúce pre datovanie je tvar nákončia svorky meča (*Sievers 2010*, 16; *Zachar 1976*, 63 nn.). Iným príkladom je fragment čepele železného meča, ktorý pochádza z blízkosti laténskeho výrobného objektu 8/07 v Chorvátskom Grobe, časti Čierna voda (*Bazovský/Čambal/Gregor 2008*, 502, tab. I: 13a, b). Čepeľ bola datovaná do LTD2. V Senci-Svätom Martine sa pri objekte 7/78 vo vrstve našiel fragment vrchnej časti nezdobenej železnej svorky nákončia pošvy laténskeho meča zo stupňa LTC (*Čambal/Mináč/Zachar 2010*, 140, 141, tab. III: 9). Podľa typológie *J. M. de Navarra* (1972, 172 nn, tab. XCIX: 2, 8; CV: 1) bol priradený k pošvám stredolátenskej formy skupiny B.

ZÁVER

Nálezy militárií v priestore Malých Karpát a v zázemí bratislavského oppida predstavujú v neskorej dobe laténskej v stupňoch LTC2 až LTD2 veľmi sporadickú zložku materiálnej kultúry. Vo väčšine prípadov ide o ojedinelé, resp. stratové nálezy bez kontextov. Z toho dôvodu je problematické ich presnejšie datovanie. Domnievame sa však, že nové nálezy chladných zbraní v podobe hrotov kopijí s facetovanou tuľajkou, resp. s hladkou, je možné rámcovo datovať do neskorej doby laténskej až do obdobia doby rímskej. Čepeľ železného meča patrí pravdepodobne do obdobia neskorej doby laténskej vymedzenej vyššie spomenutými stupňami.

LITERATÚRA

<i>Bazovský 2003</i>	I. Bazovský: Nálezy z keltského oppida v Trenčianskych Bohuslaviciach. Zbor. SNM. 97. Arch. 13, 2003, 119–132.
<i>Bazovský/Čambal/Gregor 2008</i>	I. Bazovský/R. Čambal/M. Gregor: Výrobné objekty z neskorej doby laténskej v Chorvátskom Grobe, časť Čierna Voda. In: E. Droberjar/B. Komoróczy/D. Vachútová (Ed.): <i>Barbarská sídliská. Chronologické, ekonomické a historické aspekty jejich vývoje ve světle nových archeologických výskumů</i> (Archeologie barbarů 2007). Brno 2008, 495–516.
<i>Bónis 1969</i>	E. B. Bónis: <i>Die spätkeltsche Siedlung Gellérthege – Tabán in Budapest</i> . Budapest 1969.
<i>Božič 2008</i>	D. Božič: Late La Tène-Roman cemeteries in Novo mesto. Ljubljanska cesta and Okrajno glavarstvo. Poznolatenko-rimsko grobišče v Novem mestu. Ljubljanska cesta in Okrajno glavarstvo. Katalogi in Monogr. 39. Ljubljana 2008.
<i>Budaj/Čambal, v tlači</i>	M. Budaj/R. Čambal: Laténske nálezy z Bratislavy-Devínskej Kobyly. Num. Sbor., v tlači.

² Nálezy častí garnitúr bronzových opaskov a spôn z doby laténskej autor pripravuje do tlače.

- Čambal 2004* R. Čambal: Bratislavský hradný vrch – akropola neskoroláténskeho oppida. Zbor. SNM. Arch. Suppl. 1. Bratislava 2004.
- Čambal 2008* R. Čambal: Dva keltské hroty kopijí z Bukovej. Zbor. SNM 102. Arch. 18, 2008, 241–248.
- Čambal/Mináč/Zachar 2010* R. Čambal/V. Mináč/L. Zachar: Laténske objekty 3/78 a 7/78 zo Senca-Svätého Martina. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsík (Ed.): Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliiskové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. Arch. Slovaca Monogr. Comm. 10. Nitra 2010, 131–154.
- Droberjar 1999* E. Droberjar: Dobřichov-Piřchora. Ein Brandgräberfeld der ältern römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). Font. Arch. Pragenses 23. Prague 1999.
- Kolník 1980* T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Bratislava 1980.
- Meduna 1961* J. Meduna: Staré Hradisko. Fontes Arch. Moraviae II. Brno 1961.
- Navarro 1972* J. M. de Navarro: The finds from the site of La Tène I. Scabbards and the swords found in them. London 1972.
- Paulík 1970* J. Paulík: Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64. Hist. 10, 1970, 31–83.
- Paulík 1976* J. Paulík: Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Martin 1976.
- Paulík/Tomčíková 2005* J. Paulík/K. Tomčíková: Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85–122.
- Pernet/Schmid-Sikimić 2008* L. Pernet/B. Schmid-Sikimić: Les fers de lances à douilles facetées de la fin de l'Age du Fer du Brandopferplatz de Wartau-Ochsenberg (cant. Saint-Gall, Suisse) – avec la collaboration de Marianne Senn. Arch. Korrb. 38, 2008, 365–377.
- Pieta 2005* K. Pieta: Spätlatenezeitliche Waffen und Ausrüstung im nördlichen Teil des Karpatenbeckens. Slov. Arch. 53, 2005, 35–84.
- Pieta 2008* K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Arch. Slovaca Monogr. 11. Nitra 2008.
- Pieta/Zachar 1993* K. Pieta/L. Zachar: Neskoroláténske oppidum v historickom jadre mesta. In: T. Štefanovičová (Ed.): Najstaršie dejiny Bratislavy. Bratislava 1993, 148–209.
- Sievers 1989* S. Sievers: Die Waffen von Manching unter Berücksichtigung des Übergangs von LTC zu LTD. Germania 67, 1989, 97–120.
- Sievers 2010* S. Sievers: Die Waffen aus dem Oppidum von Manching. Ausgr. Manching 17. Wiesbaden 2010.
- Studeníková/Zachar 1980* E. Studeníková/L. Zachar: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnoch. AVANS 1979, 1980, 198, 199.
- Vrtel 2012* A. Vrtel: Keltské oppidum v Bratislave. In: T. Štefanovičová/J. Šedivý (Zost.): Dejiny Bratislavy I. Brezalauspurc na križovatke kultúr. Bratislava 2012, 164–180.
- Zachar 1976* L. Zachar: K chronologickému postaveniu pošiev mečov s esovitou svorkou ústia. Musaica 14, 1976, 63–94.
- Zachar/Rexa 1988* L. Zachar/D. Rexa: Beitrag zur Problematik der spätlatenezeitlichen Siedlungshorizonte innerhalb des Bratislavaer Oppidums. Zbor. SNM 82. Hist. 28, 1988, 27–72.

Waffenfunde aus der Spätlatènezeit und der Römischen Kaiserzeit aus den Kleinen Karpaten

R a d o s l a v Č a m b a l

Zusammenfassung

Die Problematik der Waffen, die ans Ende der keltischen Besiedlung der Südwestslowakei gehören, ist aufgrund absoluter Fundabsenz vor allem geschlossener Befunde ungenügend bearbeitet. Ein wichtiger Faktor ist das Faktum, dass in der von uns untersuchten Region in der 2. Hälfte des 2. Jahrhs vor Chr. bis zum Ende der alten Zeitrechnung, das bedeutet in den Stufen LTC2 bis LTD2, sich keine latènezeitliche Gräberfelder und auch keine Einzelgräber befinden. Es existieren nur vereinzelt Funde von Militaria, die mit dem Oppidum von Bratislava verknüpft sind und weiter Streufunde aus den Kleinen Karpaten und ihrem Vorfeld. In diesem Beitrag werten wir vor allem eine keltische Klinge

(Abb. 3: 1a–c) und Funde von Lanzen spitzen bzw. einem Speer mit 10-kantiger facettierter Tülle (Abb. 2: 1a, b, 2a, b; 3: 2a, b; 4: 2a, b) wie auch Spitzen mit glatter Tülle (Abb. 4: 1a, b) aus.

Die Klinge eines Eisenschwerts (Abb. 3: 1a–c) ist schwierig genauer zu datieren, da sie ohne Scheide gefunden wurde. Wir nehmen das auf der Basis von Vergleichsfunden vor allem aus Manching an. Die typischen spätlatènezeitlichen Schwerter sind im Durchschnitt um die 80 cm lang und durch eine Spitze bzw. einem rundlichen oder ovalen Klingende abgeschlossen. Ihrer Datierung ist durch die Stufen LTC2–LTD begrenzt. Hierher gehört, wenigstens auf der Basis dieser Merkmale, auch unser Exemplar. Weitere schon publizierte Schwertfunde bzw. ihrer Scheiden wurden im Areal des Oppidums von Bratislava und in Devín gefunden. In der Umgebung des Bratislaver Raums kommen Waffen bzw. ihre Teile selten auch auf latènezeitlichen Fundstellen vor. Eines von wenigen Beispielen der Siedlungsfunde von Schwertscheiden ist eine eiserne Blechscheide mit S-förmiger Klammer, die vom Burgwall in Plavecké Podhradie-Pohanská (Hortfund I/68) stammt. Am Oppidum Staré Hradisko wird ihre lokale Erzeugung angenommen, die in die Stufen LTC2 bis LTD1 datiert wird. Ein anderes Beispiel ist das Klingensfragment eines Eisenschwerts, das aus der Nähe des Produktionsobjekts 8/07 in Chorvátsky Grob-Teil Čierna voda stammt. Es wird in die Stufe LTD2 datiert.

Die Lanzen aus Buková (Abb. 2: 1a, b, 2a, b) und Kuchyňa (Abb. 3: 2a, b) sind mit größter Wahrscheinlichkeit „keltische“ Produkte. Die Blattform der Spitze ist latènezeitlich. Sofern es sich um die Querschnitte der eigentlichen Lanzen spitzen bzw. des Speers handelt, haben diese eine scharf gekantete Mittelrippe, was auch ein typisches Zeichen der latènezeitlichen Produkte ist. Sie haben auch eine typische Verzierung in Form von plastischen Ringen bei der Tüllenmündung. Die Kantenbildung (Facettierung) der Tülle erscheint schon in der Latènezeit. Es ist aber nicht ausgeschlossen, dass im Fall der Kantenbildung von Tüllen es sich schon um einen germanischen Einfluss handelt. Nach den neuesten Untersuchungen erscheinen Lanzen spitzen mit achtkantiger Tülle am Ende der Latènezeit, also an der Wende der Stufe LTD2 und der augusteischen Zeit. Davon zeugt der Fund von der Brandopferstelle in Wartau-Ochsenberg (Kanton Sankt-Gallen in der Schweiz) der in dieselbe Zeit datiert wird. Es gibt Überlegungen, ob es sich nicht um Gegenstände handelt, welche einen germanischen Ursprung haben. In die Latènezeit gehört auch der erwähnte Fund aus Manching. Allgemein gilt aber, dass die Speer- und Lanzen spitzen mit facettierter Tülle relativ häufig während der römischen Kaiserzeit vorkommen. Funde ähnlicher Lanzen spitzen stammen aus zwei Brandgräbern vom germanischen Gräberfeld aus der älteren römischen Kaiserzeit in Sládkovičovo. Die Speerspitze mit facettierter Tülle aus Devínska Kobyla (Abb. 4: 2a, b) hat eine Analogie in Manching, wo eine Spitze mit siebenkantiger Tülle und ein Blatt von ähnlicher Form gefunden wurden. Ähnlich ist dem auch so beim zweiten Fund aus Devínska Kobyla. Hier entspricht die Lanzen spitze den keltischen Formen mit der Verzierung der Tülle in Form eines Umlaufbands aus Manching. In beiden Fällen handelt es sich um spätlatènezeitliche Spitzen.

Funde spätlatènezeitlicher Militaria im Raum der Kleinen Karpaten wie auch im Hinterland des Oppidums von Bratislava stellen während der späten Latènezeit der Stufen LTC2 bis LTD2 einen sehr sporadischen Bestandteil der materiellen Kultur dar. In der Mehrheit der Fälle handelt es sich um vereinzelte bzw. verlorene Funde ohne Kontexte. Aus diesem Grund ist ihre genauere Datierung problematisch. Wir nehmen aber an, dass neue Waffenfunde in Form von Lanzen mit facettierter bzw. mit glatter Tülle in die ältere Römische Kaiserzeit datierbar sind, wie auch der Klingensfund eines Eisenschwerts gerade in die Spätlatènezeit.

Abb. 1. Karte der Westslowakei mit neuen Militaria Funden aus den Kleinen Karpaten und ihrem Vorland. 1 – Bratislava-Staré Mesto; 2 – Bratislava-Devínska Kobyla; 3 – Chorvátsky Grob-Čierna voda; 4 – Kuchyňa-VVP Flugzeug-Schießstätte; 5 – Plavecké Podhradie-Pohanská; 6 – Buková; 7 – Buková und Trstín.

Abb. 2. Buková. Eiserne Lanzen spitzen.

Abb. 3. Funde. 1a–c – Klinge eines Eisenschwerts aus der KG an der Grenze der Dörfer Buková und Trstín; 2a, b – Lanzen spitze von der Flugzeug-Schießstätte in Kuchyňa. Maßstab: a – 1c; b – 1a, b, 2a, b.

Abb. 4. Bratislava-Devínska Kobyla. 1a, b – Eiserne Spitzen einer Lanze; 2a, b – eines Speers.

Übersetzt von REELS, s. r. o.

Mgr. Radoslav Čambal
Archeologické múzeum SNM
Žižkova 12
P. O. BOX 13
SK – 810 06 Bratislava
radoslav.cambal@snm.sk

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK

Skratky časopisov, periodík a edícií sú uvádzané podľa pravidiel skracovania v slovenskom jazyku a v zmysle Pokynov na úpravu rukopisov (Archeologický ústav SAV. Nitra 1999), resp. podľa Abkürzungsverzeichnis für Zeitschriften. Ausgabe 1993 (Ber. RGK 73, 1992, 477–540).

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
 Acta Arch. Carpathica = Acta Archaeologica Carpathica. Kraków
 Acta Arch. (København) = Acta Archaeologica. København
 Acta Mus. Napocensis = Acta Musei Napocensis. Publicația Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca
 Acta Mus. Porolissensis = Acta Musei Porolissensis. Anuarul Muzeului Județean de Istorie și Artă din Zalău. Zalău
 Acta RCRF = Acta Rei Cretariae Romanae Fautorum. Bonn
 Alba Regia = Alba Regia. Annales Musei Stephani Regis. Székesfehérvár
 Alt-Preussen = Alt-Preussen. Vierteljahresschrift für Vor- und Frühgeschichte. Universität und dem Prussia-Museum in Königsberg
 Anodos = Anodos. Studies of Ancien World. Trnava
 Antaeus = Antaeus. Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest
 Ant. Hungarica = Antiquitas Hungarica. Budapest
 Ant. Journal = Antiquaries Journal. London
 Aquileia Nostra = Aquileia Nostra. Aquileia
 Arbeits- u. Forscher. Sächs. Bodendenkmalpfl. = Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege. Berlin
 Arh. Vestnik = Arheološki Vestnik. Acta Archaeologica. Ljubljana
 Archeologia (Warszawa) = Archeologia. Rocznik Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk
 Arch. Austriaca = Archaeologia Austriaca. Beiträge zur Paläoanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien
 Arch. Baltica = Archaeologia Baltica. Łódź
 Arch. Doslidženija Lviv. Univ. = Archeologični doslidženija Lvivskogo universitetu. Lviv
 Arch. Ért. = Archaeologiai Értesítő. A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat Tudományos Folyóirata. Budapest
 Arch. Hist. = Archaeologia Historica. Brno
 Arch. Korrb. = Archäologisches Korrespondenzblatt. Urgeschichte, Römerzeit, Frühmittelalter. Mainz am Rhein
 Arch. Lituana = Archaeologia Lituana. Faculty of History. Vilnius University. Vilnius
 Arch. Österreichs = Archäologie Österreichs. Mitteilungen der Österreichischen Gesellschaft für Ur- und Frühgeschichte. Wien
 Arch. Polski = Archeologia Polski. Warszawa – Wrocław
 Arch. Pragensia = Archaeologica Pragensia. Archeologický Sborník Musea Hlavního Města Prahy. Praha
 Arch. Rozhledy = Archeologické rozhledy. Praha
 Arch. Střední Čechy = Archeologie ve středních Čechách. Praha
 Arch. Vých. Čech = Archeologie východních Čech. Hradec Králové
 Arch. Výzkumy Jižné Čechy = Archeologické Výzkumy v Jižních Čechách. České Budějovice
 Arrabona = Arrabona. A Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Közleményei. Győr
 AVANS = AVANS. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku. Nitra
 Balácai Közl. = Balácai Közlemények. Vésziprém
 Bayer. Vorgeschbl. = Bayerische Vorgeschichtsblätter. München
 Ber. Bayer. Bodendenkmalpfl. = Bericht der Bayerischen Bodendenkmalpflege. Bonn
 Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Frankfurt am Main
 Bonner Jahrb. = Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landesmuseums in Bonn und des Rheinischen Amtes für Bodendenkmalpflege im Landschaftsverband Rheinland und des Vereins von Altertumsfreunden im Rheinlande. Bonn
 Bratislava. Spisy MM = Bratislava. Spisy Mestského múzea v Bratislave. Bratislava
 Britannia = Britannia. A Journal of Romano-British and Kindred Studies. London

- București = București. Materiale de istorie și muzeografie. București
- Budapest Régiségei = Budapest Régiségei. A Budapesti Történeti Múzeum Évkönyve. Budapest
- Carnuntum-Jahrb. = Carnuntum Jahrbuch. Römische Forschungen in Niederösterreich. Graz
- Commun. Arch. Hungariae = Communicationes Archaeologicae Hungariae. Budapest
- Čas. Národ. Muz. (Ř. H.) = Časopis Národního muzea. Řada historická. Praha
- Diss. Pannonicae = Dissertationes Pannonicae ex Instituto numismatico et archeologico Universitatis de Petro Pázmány nominatae budapestiensis provenientes. Budapest
- Études Celtiques = Études celtiques. Paris
- Folia Arch. = Folia Archaeologica. Annales Musei Nationalis Hungarici. Budapest
- Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Horn
- Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main
- Germanien = Germanien. Monatshefte für Germanenkunde. Berlin
- Gladius = Gladius. Mérida
- Herman Ottó Múz. Évk. = A Herman Ottó Múzeum Évkönyve. Miskolc
- Historia (Stuttgart) = História. Zeitschrift für Alte Geschichte. Stuttgart
- Hist. Carpatica = Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach. Košice
- Chiron = Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts. München
- Izv. Arch. Inst. = Izvestija na Archeologičeskija Institut. Sofia
- Izv. Narod. Muz. Varna = Izvestija na Narodnija muzej Varna. Varna
- Jahrb. Altkde. = Jahrbuch für Altertumskunde. Wien
- Jahrb. Landeskde. Niederösterreich = Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich. Wien
- Jahrb. Oberösterr. Musealver. = Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereines. Linz
- Jahrb. RGZM = Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz. Mainz am Rhein
- Journal Roman Stud. = Journal of Roman Studies. London
- Journal Rom. Milit. Equip. Stud. = Journal of Roman Military Equipment Studies. Armatura Press. Oxford – Chirside
- Kratkie Soob. = Kratkie Soobščenija. Akademija Nauk SSSR. Moskva – Leningrad
- Lietuvos Arch. = Lietuvos archeologija. Vilnius
- Marb. Stud. Vor- u. Frühgesch. = Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte. Marburg
- Mat. Arch. = Materiały Archeologiczne. Kraków
- Mat. i Spraw. (Rzeszów) = Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Oeodoka Archeologicznego
- Mat. Starożytne i Wczesnośred. = Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne. Warszawa
- Mitt. Arch. Inst. Ungar. Akad. = Mitteilungen des Archäologischen Instituts der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest
- Mitt. Num. Ges. Wien = Mitteilungen der Numismatischen Gesellschaft in Wien. Wien
- Musaica = Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Musaica. Bratislava
- Novensia = Novensia. Warszawa
- Nové Obzory = Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. Košice
- Num. Sbor. = Numismatický sborník. Praha
- Num. Zeitschr. = Numismatische Zeitschrift. Wien
- Offa = Offa. Berichte und Mitteilungen zur Urgeschichte, Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie. Kiel – Neumünster
- Osječki Zbornik = Osječki zbornik. Osijek
- Oxford Journal Arch. = Oxford Journal of Archaeology. Oxford
- Pam. Arch. = Památky archeologické. Praha
- Prace i Mat. Muz. Łódź. Ser. Arch. = Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna. Łódź
- Praehistorica = Praehistorica. Praha
- Przegląd Arch. = Przegląd Archeologiczny. Wrocław
- Pruthenia = Pruthenia. Pismo poświęcone Prusom i ludom bałtyjskim. Olsztyn
- Přehled Výzkumů = Přehled Výzkumů Archeologického ústavu ČSAV v Brně. Brno

- Rech. Arch. Nouv. Ser. = Recherches Archéologiques Nouvelle Serie. Kraków
 REMA = Revue des Études Militaires Anciennes. Paris
 Rocznik Białostocki = Rocznik Białostocki. Białystok
 Rocznik Olsztyński = Rocznik Olsztyński. Olsztyn
 Rocznik Przemyski = Rocznik Przemyski. Przemyśl
 Saalburg-Jahrb. = Saalburg-Jahrbuch. Bericht des Saalburgmuseums. Bad Homburg – Berlin
 Satu Mare = Satu Mare. Studii și comunicări. Arheologie – istorie – cultură și civilizație – arta și etnografie – muzeologie – restaurare și conservare. Satu Mare
 Savaria = Savaria. A Vas Megyei Múzeumok Értesítő. Szombathely
 Sbor. Národ. Muz. Praha. Hist. = Sborník Národního muzea v Praze. Historie. Praha
 Sbor. Prací Fil. Fak. Brno = Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské university. Brno
 Schr. Naturforsch. Ges. = Schriften der Naturforschenden Gesellschaft in Danzig. Danzig
 Schr. Phys. Ökonom. Ges. = Schriften der Physikalisch-Ökonomischen Gesellschaft zu Königsberg. Kaliningrad
 Situla = Situla. Razprave Narodnega muzeja v Ljubljani. Ljubljana
 Sitzungber. Altges. Prussia = Sitzungsberichte der Altertumsgesellschaft Prussia. Königsberg
 Slov. Arch. = Slovenská archeológia. Časopis Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra
 Slov. Num. = Slovenská numizmatika. Nitra
 Specimina Nova = Specimina Nova. Janus Pannonius Tudományegyetem Történelmi Tanszék Évkönyve. Pécs
 Specimina Nova Diss. Inst. Hist. (Pécs) = Specimina Nova Dissertationum ex Instituto Historico Universitatis Quinqueecclesiensis de Iano Pannonio Nominatae. Pécs
 Stud. Comitatus = Studia Comitatus. Tanulmányok Pest megye múzeumaiból. Szentendre
 Stud. i Mat. Arch. = Studia i Materiały Archeologiczne. Warszawa
 Stud. Și Cerc. Istor. Veche = Studii și cercetări de Istorie Veche (Studii și cercetări de Istorie Veche și Arheologie). București
 Sudeta = Sudeta. Zeitschrift zur Vor- und Frühgeschichte. Bodenbach – Reichenberg – Praha – Leipzig
 Światowit (N. S.) = Światowit (Nowa Seria). Rocznik Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa
 Štud. Zvesti AÚ SAV = Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied. Nitra
 Vlast. Čas. = Vlastivedný časopis. Revue kultúrneho dedičstva Slovenska. Bratislava
 Vsl. Pravek = Východoslovenský pravek. Nitra – Košice
 Vých. Sbor. Hist. = Východočeský sborník historický. Pardubice
 Wiadomości Arch. = Wiadomości Archeologiczne. Organ Muzealnictwa i Konserwatorstwa Archeologicznego. Warszawa
 Zbor. SNM. Arch. = Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava
 Zprav. Kraj. Mus. Vých. Čech = Zpravodaj Krajského musea pro východní Čechy v Hradci Králové. Hradec Králové
 Zprav. Muz. Hradec Králové = Zpravodaj musea v Hradci Králové. Hradec Králové
 Zprávy SAÚ = Zprávy Státního archeologického ústavu. Praha